

Tadeusz Reroń

treron@wr.onet.pl

ORCID: 0000-0003-1551-9131

Recenzja: Andrzej Derdziuk OFM^{Cap}, *Postannictwo teologii moralnej*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2023, ss. 157

S twierdzenie, że człowiek współczesny przeżywa wielorakie kryzysy, jest dzisiaj niemal truizmem. Wiadomo bowiem, że w dzisiejszych czasach coraz trudniej odnajduje on poczucie własnej tożsamości, wewnętrznej jedności, która uzgadniałaby go z samym sobą, z innymi i z całokształtem ludzkiej egzystencji. Każdy kryzys, jakikolwiek byłby jego przedmiot, jest zjawiskiem niepokojącym, faktem, który należy przezwyciężyć, ale kryzys moralny jest ponadto zjawiskiem dotkliwym, ponieważ w nim człowiek gubi najbardziej podstawową orientację swoich działań, postaw, ocen i wartościowań.

Gdyby się chciało określić ten kryzys od strony treści, trzeba by powiedzieć, że polega on najogólniej na pewnej dezorientacji świadomości moralnej dzisiejszego człowieka. W wirze gwałtownych przemian cywilizacyjnych i kulturowych, załamania się dotychczasowych myślowych schematów, wzorcowych modeli postępowania narasta poczucie zagubienia i niemożności wyraźnego ustalenia pojęć dobra i zła, waloru normy moralnej bądź też opowiedzenia się definitywnego po stronie wybranego systemu etycznego.

Aby jednak żyć i twórczo działać w życiu, człowiek jako istota rozumna nie może trwać w niepewności i swego rodzaju psychicznym zawieszeniu. Jego osobowy i społeczny rozwój domaga się jasnej orientacji w życiu, wyraźnego sprecyzowania celu i sensu swej egzystencji oraz ustalenia właściwej postawy, w której odnaleźć może swą prawdziwą ludzką pełnię. Niestety zjawiska, jakie występują w obszarze działań i postaw moralnych, zdają się potwierdzać fakt dużej moralnej dezorientacji świadomości.

Toteż nic dziwnego, że w recenzowanej publikacji znany polski teolog moralista o. prof. dr hab. Andrzej Derdziuk OFM^{Cap}, kierownik Katedry

Bioetyki Teologicznej KUL¹, podejmuje się tematu posłannictwa teologii moralnej we współczesnej sytuacji człowieka. Autorowi chodzi o pogłębienie metodologicznej refleksji nad posłannictwem teologii moralnej. W jego zamyśle ma ona służyć skłonieniu czytelnika do zatrzymania się nad różnymi aspektami posługi teologa moralisty, który ma świadomość, że swoją misję pełni w Kościele i otrzymując od Boga łaskę wiary oraz posłannictwo jej rozwijania, zaciąga swoisty dług wobec swoich braci i siostr w wierze. Ukazanie niezbędnego odniesienia do adresatów *Posłannictwa teologii moralnej* nie może prowadzić do zaciemnienia jej istotnego wymiaru, jakim jest odpowiedzialność wobec Boga za przekaz integralnej prawdy. Każdy teolog odpowiada w swoim sumieniu za przepowiadanie nieskazanej doktryny, która nie jest jego własnością i nie może on jej dowolnie interpretować. Poszukiwanie adekwatnego wyrażenia prawdy ewangelicznej nie uprawnia teologa do eksperymentowania w zakresie jej form wyrazu i musi on wziąć pod uwagę odpowiedzialność za wiarę tych, których wrażliwość winien on uwzględniać.

Recenzowane opracowanie obejmuje trzy części składające się z artykułów powstałych w różnym okresie twórczości jego autora i ukazujących się w różnych publikacjach. Zostały one przejrane i ujednoczone oraz w pewien sposób opracowane dla potrzeb niniejszego tomu. Skupione wokół zasadniczych tematów teksty ukazują najpierw kwestie metodologiczne dotyczące fundamentalnych zagadnień refleksji teologicznomoralnej. Pytając o poszukiwania adekwatnej teologii moralnej na obecne czasy, Derdziuk zaznacza pewne kierunki jej rozwoju oraz wskazuje postacie teologów, którzy wydatnie odnowili oblicze tej dyscypliny naukowej w Polsce. Według autora teologia moralna ma wyraźnie wymiar eklezjalny, czyli jest „zakorzeniem życia moralnego w Chrystusie i domaga się pośrednictwa Kościoła jako przestrzeni spotkania Boga oraz doświadczenia Jego działania” (s. 23), i eschatologiczny, ponieważ „teologia moralna, zajmując się nauką refleksją nad rozwojem osoby w aspekcie jej dążenia do szczęścia przez realizowanie dobra, winna mieć na uwadze ostateczny cel człowieka, który określa kres i miarę szczęścia” (s. 36).

Stawiane są w tym rozdziale również pytania o uwarunkowania uprawiania współczesnej teologii moralnej, o adresatów tejże dyscypliny naukowej, a także o misję teologa moralisty w dzisiejszym świecie. Derdziuk przedstawia tu także

¹ Dodać należy, że autor specjalizuje się w historii teologii moralnej, spowiednictwie oraz teologii życia konsekrowanego, jest opiekunem Grupy Modlitwy Ojca Pio, Odnowy w Duchu Świętym IHS oraz duszpasterstwa Absolwentów przy parafii Niepokalanego Serca Maryi i św. Franciszka w Lublinie; jest także członkiem Polskiej Komisji Akredytacyjnej i Komitetu Nauk Teologicznych PAN. Opublikował 51 książek autorskich i pod redakcją oraz ponad 400 artykułów.

zagadnienie potrzeby odczytywania historii teologii moralnej jako formy przekazu orędzia moralnego. Autor twierdzi, że teologia moralna jest solidnie zakorzeniona w przeszłości: „perspektywą przedstawiania bowiem historii moralnej są istotne wydarzenia w dziejach rozwoju tej dyscypliny wiedzy, które wskazywały na potrzebę zwrotu w kierunku większej wierności Ewangelii” (s. 47).

Autor przedstawionego do recenzji tomu z serii Lubelskie Studia Teologicznomoralne ukazuje teologię moralną w posłudze wobec człowieka wiary. Jego zdaniem należy dziś eksponować zadania moralistów w kształtowaniu określonych postaw, które czerpią swą inspirację z kontemplacji Serca Syna Bożego oraz Jego wyzwalającego orędzia w postaci głoszenia królestwa Bożego. Pozostając w nurcie personalistycznym, Derdziuk proponuje rozważania na temat dróg wychowania osoby i wspólnoty chrześcijańskiej, które przebiegają od formacji moralnej oraz formacji sumienia do zajmowania właściwych postaw społecznych.

W ostatniej części rozdziału autor podejmuje bardzo aktualne obecnie zagadnienie, jakim jest wojna. Najpierw stwierdza, że niebezpieczeństwo wybuchu wojny zawsze niepokoi człowieka, gdyż zagraża jego egzystencji i burzy spokój wewnętrzny. Problem ten ciągle powraca w historii i staje na nowo przed każdym pokoleniem, domagając się przyjęcia konkretnej postawy. Po tragicznych wielkich wojnach światowych minionego stulecia stajemy obecnie w obliczu nowego zagrożenia, którego zakres terytorialny jest praktycznie nieograniczony i czyni wszystkie kontynenty potencjalnym polem bitwy. Toteż Derdziuk w obliczu tego zła, jakim jest wojna, przedstawia m.in. rodzenie się zła, wzmożenie działania zła oraz przeciwdziałanie złu wojny.

W trzeciej części autor zwraca uwagę na odniesienie teologii moralnej do innych subdyscyplin z zakresu nauk teologicznych, ukazując szczególną posługę teologów moralistów na rzecz katechetyki i homiletyki. Jego zdaniem teologia moralna wskazuje istotne motywy przepowiadania i precyzuje przedmiot głoszenia orędzia moralnego. Na szczególną uwagę zasługuje kwestia wykładów w zakresie teologii moralnej w seminariach duchownych oraz wskazania na błędy, które są popełniane aktualnie przez duchownych w wygłaszanych kazaniach i homiliach. Derdziuk twierdzi, że „błędy homilisty, z perspektywy teologii moralnej, mają zasadniczo dwa wymiary. Jedne z nich dotyczą treści, która może być niezgodna z ujęciem nauki Kościoła i prowadzi do przewartościowania lub unikania pewnych zakresów prawd moralnych. Drugi rodzaj błędów o charakterze moralnym występujących w homiliach, stanowią wykroczenia kapłana, który nieodpowiednio podchodzi do swego zadania i niewłaściwie odnosi się do słuchaczy” (s. 149–50).

Szkoda, że w opublikowanej pracy brakuje osobnej kwestii poświęconej ubiblijnieniu teologii moralnej. Sobór Watykański II wezwał bowiem teologów,

by szczególną troskę skierowali „ku udoskonaleniu teologii moralnej, której naukowy wykład karmiony w większej mierze nauką Pisma św. niech ukazuje wzniosłość powołania wiernych w Chrystusie i ich obowiązek przynoszenia owocu w miłości za życie świata” (DFK 16).

Recenzowana książka jest adresowana głównie do wykładowców teologii moralnej w wyższych uczelniach katolickich, w seminariach duchownych diecezjalnych i zakonnych oraz do kandydatów do kapłaństwa na różnych szczeblach formacji początkowej oraz stałej. Dobrze byłoby, gdyby zapoznali się z nią także wszelcy formatorzy i formatorki, którzy przygotowują kandydatów i kandydatki do służby Bogu i Kościołowi.

Opracowanie niniejsze jest wyjątkowe. Wskazać trzeba także na bardzo interesujący dobór materiału i umiejętne przedstawienie podjętego zagadnienia. Dodać należy, że obecnie istnieje duże zainteresowanie tego rodzaju tematyką.

TADEUSZ REROŃ (KS. DR HAB.) – prezbiter archidiecezji wrocławskiej, emerytowany profesor Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, autor książek i artykułów naukowych oraz popularnonaukowych z zakresu teologii moralnej i bioetyki. Opublikował m.in. monografie: *Media na usługach moralności chrześcijańskiej* (Wrocław 2002), *Sakrament pokuty w dobie Soboru Trydenckiego. Studium historyczno-moralne* (Wrocław 2002) oraz *Etyka w szpitalu. Diakonia – medycyna – duszpasterstwo* (Wrocław 2020).